

Sygn. akt II UK 305/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 października 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Krzysztof Rączka (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku "F." [...] Spółka z o.o. w W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w W.
z udziałem zainteresowanej J. O.
o podleganie ustawodawstwu polskiemu w zakresie stosowania systemów
zabezpieczenia społecznego dla pracowników najemnych i ich rodzin
przemieszczających się we Wspólnocie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 17 października 2018 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 3 listopada 2016 r., sygn. akt III AUa [...],

1. oddala skargę kasacyjną;

**2. zasądza od wnioskodawcy na rzecz organu rentowego
kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów
zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 3 listopada 2016 r., sygn. akt III AUa [...] Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelację wnioskodawcy „F.” [...] Spółka z o.o. w W. od wyroku Sądu Okręgowego w W. z 11 kwietnia 2011 r., sygn. akt XIV U [...], w którym Sąd pierwszej instancji oddalił odwołanie wnioskodawcy oraz odrzucił odwołanie zainteresowanej J. O. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział Wojewódzki w [...] z 13 lutego 2008 r. Nr [...].

Zaskarżoną decyzją Zakład Ubezpieczeń Społecznych odmówił wydania zaświadczenia na formularzu E 101 w trybie art. 14 ust. 1 lit. a) i art. 14 ust. 2 lit. b) rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego dla pracowników najemnych i ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz.U. UE. L. z dnia 5 lipca 1971 r. ze zm.) dla pracownika Spółki F. [...] z o.o. w W. J. O. potwierdzającego, że w okresie od 23 grudnia 2007 r. do 31 grudnia 2009 r. podlegała ona polskiemu systemowi zabezpieczenia społecznego z tytułu pracy wykonywanej na terytorium innych niż Polska państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

F. [...] Spółka z o.o. w W. wniosła odwołanie od niniejszej decyzji zaskarżając ją w całości i wnosząc o jej uchylenie. W uzasadnieniu odwołania Spółka F. zarzuciła, że decyzja ZUS jest bezzasadna i bezprawnie pozbawia polskiego obywatela pracującego w polskiej firmie na terytorium różnych państw Unii Europejskiej dokumentu, którego posiadanie warunkuje uzyskanie dostępu do świadczeń ochrony ubezpieczeniowej, a tym samym ochrony zdrowotnej, za granicą i przez członków rodziny w kraju. Odwołujący wskazuje, że ubezpieczona jest osobą zatrudnioną na terytorium dwóch lub więcej państw członkowskich Wspólnoty Europejskiej, zatem zastosowanie ma art. 14 ust. 2 lit. b) Rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego dla pracowników najemnych i ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w W. w odpowiedzi na odwołanie wniosł o oddalenie odwołania, argumentując, iż zaskarżona decyzja

została wydana na podstawie art. 219 k.p.a., art. 83b ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm.) w związku z art. 14 ust. 2 lit. a oraz art. 14 ust. 2 lit. b rozporządzenia Rady EWG z dnia 14 czerwca 1971 r. Nr 1408/71 dotyczącego stosowania systemów zabezpieczenia społecznego dla pracowników najemnych, osób pracujących na własny rachunek oraz członków ich rodzin, przemieszczających się w granicach Wspólnoty (Dz.U.UE.L.71.149.2) i jest prawnie oraz faktycznie uzasadniona.

Odwołanie od decyzji złożyła również J. O..

W odpowiedzi na odwołanie Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w W. wniósł o jego oddalenie.

Sąd Okręgowy zobowiązał pełnomocników odwołującego do przedłożenia stosownych dokumentów niezbędnych do rozpoznania odwołania, które to dokumenty nie zostały przedłożone i dlatego podejmując dalsze czynności Sąd pierwszej instancji opierał się na dokumentach zgromadzonych w postępowaniu przez organem rentowym.

Wobec powyższego, Sąd Okręgowy, na podstawie dokumentów przedłożonych przez organ rentowy uznał, że w okresie objętym zaskarżoną decyzją J. O. wykonywała pracę wyłącznie we Francji.

W związku z ustaleniami poczynionymi w sprawie, Sąd pierwszej instancji wyrokiem z 11 kwietnia 2011 r., sygn. akt XIV U [...] oddalił odwołanie wnioskodawcy. Przywołany wyrok zaskarżył apelacją wnioskodawca, zarzucając mu nierozpoznanie istoty sprawy; brak ustalenia bezspornych elementów stanu faktycznego: miejsca zamieszkania ubezpieczonej w Polsce, wynikającego z umowy o pracę postanowienia wykonywania przez ubezpieczoną pracy w Polsce i na terytoriach pięciu innych państw Unii Europejskiej, na których to terytoriach ubezpieczona nie ma miejsca zamieszkania oraz siedziby pracodawcy – w Polsce; nie zawieszenie postępowania w sprawie mimo wiedzy, że w sprawie o analogicznym stanie faktycznym W. K. Sąd Apelacyjny w [...] w dniu 15 grudnia 2010 r., III AUa [...] (sprawa Sądu Okręgowego w W. XIV U [...] rozpoznawana w tożsamym składzie) postanowił zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej o rozstrzygnięcie pytań prejudycjalnych mających znaczenie

dla rozstrzygnięcia spraw o stwierdzenie właściwego ustawodawstwa i wydanie zaświadczenia E 101; naruszenie prawa materialnego w postaci art. 14 ust. 2 lit b Rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego dla pracowników najemnych i ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz. U. UE L 149.2 z 5 lipca 1971 r. z późn. zm.) i art. 12a (5) ust. 4 Rozporządzenia Rady (EWG) nr 574/72 z dnia 21 marca 1972 r. w sprawie wykonywania rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego dla pracowników najemnych i ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz. U. UE. L.72.74.1 z 26 marca 1972 r. z późn. zm.), przez ich niezastosowanie.

W wyniku rozpoznania apelacji Sąd Apelacyjny w [...] podzielił ustalenia faktyczne i ocenę dowodów dokonaną przez Sąd pierwszej instancji i przyjął je za własne.

Sąd odwoławczy stwierdził, że sąd w postępowaniu cywilnym orzeka na podstawie zgromadzonego w wyniku inicjatywy stron procesowych materiału dowodowego. Obowiązek udowodnienia okoliczności z których strona wywodzi korzystne dla siebie skutki prawne wypływa wprost z art. 6 k.c. Zgodnie z tym przepisem to na wnioskodawcy spoczywał ciężar dowodu w zakresie ewentualnego wykazania faktycznego wykonywania pracy przez zainteresowanego jednocześnie na terytorium kilku państw członkowskich Unii Europejskiej. Przedmiotowemu obowiązkowi wnioskodawca nie sprostął (w istocie przy tym nie tyle na skutek zaniedbań procesowych, ale wobec braku istnienia przedmiotowej okoliczności w rzeczywistości).

Sąd Apelacyjny przypomniał, że „F.” [...] Sp. z o.o. złożył wnioski o wydanie zaświadczenia na formularzu E 101 dla pracownika J. O. za okres od 23 grudnia 2007 r. do 31 grudnia 2009 r., podczas gdy bezspornie J. O. pracowała w okresie od 2 listopada 2005 r. do 31 listopada 2005 r., od 6 stycznia 2006 r. do 31 lipca 2006 r., od kwietnia 2007 r. do 11 maja 2008 r., od 28 lipca 2008 r. do 21 września 2008 r. we Francji, od 1 lutego 2007 r. do 31 marca 2007 r. w Wielkiej Brytanii, od 12 maja 2008 r. do 27 lipca 2008 r. w Finlandii. W okresie od 1 grudnia 2005 r. do 5 stycznia 2006 r. przebywała w Polsce na urlopie.

Ustalony w sprawie stan faktyczny nie pozwalał jednak, zdaniem Sądu drugiej instancji na dokonanie innej oceny prawnej niż uczynił to sąd pierwszej instancji w zaskarżonym wyroku, nie można mu więc zarzucić naruszenia prawa materialnego tj. artykułu 14 ust. 2 lit. b Rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego dla pracowników najemnych i ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz. U. UE L 149.2 z 5 lipca 1971 r. z późn. zm.) oraz art. 12a (5) ust. 4 Rozporządzenia Rady (EWG) nr 574/72 z dnia 21 marca 1972 r. w sprawie wykonywania rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego dla pracowników najemnych i ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz. U. UE. L.72.74.1 z 26 marca 1972 r. z późn. zm.).

Powyższy wyrok skargą kasacyjną zaskarżył w całości pełnomocnik wnioskodawcy. Skarżący zarzucił zaskarżonemu wyrokowi naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 6 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 8 ust. 1 i ust. 14, art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 i art. 13 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 z późn. zm.) oraz art. 14 ust. 2 lit. b Rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego dla pracowników najemnych i ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz. U. UE L 149.2 z 5 lipca 1971 r. z późn. zm.) i art. 12a (5) ust. 4 Rozporządzenia Rady (EWG) nr 574/72 z dnia 21 marca 1972 r. w sprawie wykonywania rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego dla pracowników najemnych i ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz. U. UE. L.72.74.1 z 26 marca 1972 r. z późn. zm.) - przez ich niezastosowanie.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z 3 listopada 2016 r., sygn. akt DI AUa [...] i orzeczenie co do istoty sprawy przez zmianę wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 11 kwietnia 2011 r., sygn. akt XIV U [...] i ustalenie, że J. O. w okresie zatrudnienia w „F.” [...] Sp. z o.o. w W. była pracownikiem zwykle zatrudnionym na terytorium dwóch lub więcej Państw Członkowskich Unii Europejskiej i że w konsekwencji Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w W. miał obowiązek wydania J. O. na podstawie

z art. 14 ust. 2 lit. b (ii) Rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego dla pracowników najemnych i ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz. U. UE L 149.2 z 5 lipca 1971 r. z późn. zm.) zaświadczenia E 101 potwierdzającego, że w okresie od 23 grudnia 2007 r. do 27 lipca 2008 r. podlegała ona polskiemu systemowi zabezpieczenia społecznego z tytułu pracy wykonywanej na terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej.

W przypadku uznania, że wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 4 października 2012 r., sygn. C-1 15/11 nie wyjaśnia w pełni warunków posiadania przez pracownika wykonującego pracę na podstawie jednej umowy o pracę z jednym pracodawcą na terytoriach kilku państw członkowskich Unii Europejskiej statusu osoby zwykle zatrudnionej na terytorium dwóch lub więcej Państw Członkowskich w rozumieniu artykułu 14 ust. 2 powołanego wyżej Rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71, wniósł o wystąpienie na podstawie art. 267 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersji skonsolidowanej) z pytaniem prejudycjalnym do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej o następującej treści:

„Czy spełnione są przesłanki przewidziane w art. 14 ust. 2 lit. b Rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego dla pracowników najemnych i ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz. U. UE L 149.2 z 5 lipca 1971 r. z późn. zm.) w sytuacji, gdy pracownik przedsiębiorstwa mającego zarejestrowaną siedzibę w Państwie Członkowskim, wykonujący pracę na podstawie jednej umowy o pracę z tym pracodawcą/przedsiębiorstwem na budowach (w zakładach, placówkach, oddziałach) na terytoriach co najmniej dwóch innych Państw Członkowskich, na terenie których nie ma miejsca zamieszkania, do stosowania ustawodawstwa tego pierwszego Państwa?”.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o:

1. oddalenie skargi kasacyjnej wnioskodawcy „F.” [...] Sp. z o.o. w zakresie wniosków w niej wskazanych,

2. oddalenie skargi w zakresie wniosku o wystąpienie na podstawie art. 267 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej z pytaniem prejudycjalnym do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, zasądzenie od wnioskodawcy na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego, w tym zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma uzasadnionych podstaw.

Stosownie do art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach skargi kasacyjnej (jej podstaw) i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, jeżeli skarga nie zawiera zarzutu naruszenia przepisów postępowania (bądź jeżeli taki zarzut okaże się niezasadny).

W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na fakt, że skarżący nie podniósł w treści skargi kasacyjnej zarzutów dotyczących naruszenia prawa procesowego, co oznacza, że nie kwestionował on prawidłowości przeprowadzenia postępowania, w tym postępowania dowodowego, a zatem Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami faktycznymi dokonanymi przez Sąd drugiej instancji, w tym tymi, dotyczącymi wykonywania przez zainteresowaną pracy w okresie od 2 listopada 2005 r. do 31 listopada 2005 r., od 6 stycznia 2006 r. do 31 lipca 2006 r., od kwietnia 2007 r. do 11 maja 2008 r., od 28 lipca 2008 r. do 21 września 2008 r. we Francji, od 1 lutego 2007 r. do 31 marca 2007 r. w Wielkiej Brytanii, od 12 maja 2008 r. do 27 lipca 2008 r. w Finlandii.

Przechodząc do analizy zarzutu naruszenia przepisów prawa materialnego, należy przypomnieć, że na podstawie art. 13 ust. 1 Rozporządzenia Rady (EWG) Nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz.U.UE.L.1971.149.2), z zastrzeżeniem art. 14c i 14f osoby, do których stosuje się wspomniane powyżej rozporządzenie, podlegają

ustawodawstwu tylko jednego Państwa Członkowskiego. Ustawodawstwo określa się zgodnie z przepisami tytułu II rozporządzenia. Natomiast, zgodnie z art. 13 ust. 2 lit. a rozporządzenia, z zastrzeżeniem przepisów art. 14-17, pracownik najemny zatrudniony na terytorium jednego Państwa Członkowskiego podlega ustawodawstwu tego państwa, nawet jeżeli zamieszkuje na terytorium innego Państwa Członkowskiego lub jeżeli przedsiębiorstwo lub pracodawca, który go zatrudnia ma swoją zarejestrowaną siedzibę lub miejsce prowadzenia działalności na terytorium innego Państwa Członkowskiego. Przepis ten statuuje zasadę ogólną podlegania ustawodawstwu państwa świadczenia pracy najemnej (*lex loci laboris*), od której w kolejnych przepisach przewidziano szereg wyjątków.

Jeden z takich wyjątków zawarty został w art. 14 ust. 2 lit. b (ii) cytowanego rozporządzenia, który przewiduje, że osoba zwykle zatrudniona na terytorium dwóch lub więcej Państw Członkowskich podlega ustawodawstwu Państwa Członkowskiego, na terytorium którego przedsiębiorstwo lub pracodawca, który ją zatrudnia, ma zarejestrowaną siedzibę lub miejsce prowadzenia działalności, jeżeli nie zamieszkuje na terytorium jednego z Państw Członkowskich, gdzie wykonuje swoją działalność.

Wykładni art. 14 ust. 2 rozporządzenia nr 1408/71 dokonał Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z 4 października 2012 r., C-115/11 (ZOTSIS 2012/10/I-606), w którym Trybunał stwierdził, że artykuł 14 ust. 2 lit. b) rozporządzenia nr 1408/71, w wersji zmienionej i uaktualnionej rozporządzeniem nr 118/97, ze zmianami wprowadzonymi rozporządzeniem nr 1992/2006 należy interpretować w ten sposób, że osoba, która na podstawie kolejnych umów o pracę wskazujących jako miejsce jej świadczenia terytorium kilku państw członkowskich pracuje w rzeczywistości w okresie obowiązywania każdej z tych umów w jednym czasie wyłącznie na terytorium jednego z tych państw, nie może być objęta zakresem pojęcia „osoby zwykle zatrudnionej na terytorium dwóch lub więcej państw członkowskich” w rozumieniu tego przepisu. W istocie w zakres art. 14 ust. 2 rozporządzenia nr 1408/71 wchodzi ten, kto jest „zwykle” zatrudniony na terytorium dwóch lub więcej państw członkowskich. Wynika stąd, że jeżeli wykonywanie pracy najemnej na terytorium tylko jednego państwa członkowskiego stanowi zwykłą sytuację zainteresowanej osoby, osoba ta nie może wchodzić w

zakres omawianego przepisu. W tego rodzaju okolicznościach może znaleźć zastosowanie zasada wyrażona w art. 13 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71, jak również ewentualnie - w okresach przerw między umowami o pracę - zasada wynikająca z art. 13 ust. 2 lit. f). Jak wynika z cytowanego wyroku TSUE, art. 14 ust. 2 rozporządzenia może mieć zastosowanie jedynie do pracowników, dla których „zwykłą” sytuacją jest wykonywanie pracy na terenie dwóch lub kilku państw członkowskich, a zatem praca ta powinna być wykonywana jednocześnie, nie zaś świadczona kolejno, przez dłuższy czas, na terenie poszczególnych państw członkowskich, w takim bowiem przypadku, pracownik świadczy pracę „zwykłą” na terenie tylko jednego państwa członkowskiego, nawet jeżeli państwo to, co jakiś czas się zmienia.

Odnosząc powyższe rozważania do stanu faktycznego niniejszej sprawy należy uznać, że nie jest uzasadniony zarzut naruszenia art. 6 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 8 ust. 1 i ust. 14, art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 i art. 13 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 z późn. zm.) oraz art. 14 ust. 2 lit. b Rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego dla pracowników najemnych i ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz. U. UE L 149.2 z 5 lipca 1971 r. z późn. zm.) i art. 12a (5) ust. 4 Rozporządzenia Rady (EWG) nr 574/72 z dnia 21 marca 1972 r. w sprawie wykonywania rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego dla pracowników najemnych i ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz. U. UE. L.72.74.1 z 26 marca 1972 r. z późn. zm.), bowiem Sąd drugiej instancji prawidłowo uznał, że do zainteresowanej w niniejszej sprawie nie znajduje zastosowania wyjątek określony w art. 14 ust. 2 lit. b rozporządzenia nr 1408/71.

Jak wynika z ustalonego stanu faktycznego, zainteresowana świadczyła pracę na terenie Francji, Wielkiej Brytanii oraz Finlandii, jednak była to praca świadczona przez dłuższy czas jedynie na terenie jednego z tych państw. Nie można zatem było przyjąć, że J. O. świadczyła pracę zwykłą na terenie dwóch lub kilku państw członkowskich. Zainteresowana była bowiem kierowana do wykonywania pracy a terenie jednego z państw członkowskich w danym okresie,

a zatem zwykle świadczyła ona pracę na terenie jednego państwa członkowskiego, do jej sytuacji znajduje, wobec tego, zastosowanie zasada *lex loci laboris*.

W związku z powyższym orzeczono jak w sentencji, zgodnie z art. 398¹⁴ § 1 k.p.c. Rozstrzygnięcie w punkcie drugim ma swoje oparcie w § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1804).